

---

## ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İLAÇ KULLANIM DURUMLARININ İNCELENMESİ\*

*THE INVESTIGATION OF THE UNIVERSITY STUDENTS' DRUG USAGE*

**Sinem IPTES**

**Leyla KHORSHID**

Ege Üniversitesi Hemsirelik Yüksek Okulu 35100 Bornova İZMİR

**Anahtar Sözcükler:** İlaç, reçetesiz ilaç kullanımı

**Key Words:** Drug, drug usage without prescription

\*Bu araştırma 8-9.Mayıs.2003 tarihlerinde yapılan II. Ulusal Hemsirelik Öğrencileri Kongresi'nde poster bildirisi olarak sunulmuştur.

---

### ÖZET

Tanımlayıcı tipte olan bu çalışma, üniversite öğrencilerinin ilaç kullanım durumlarını incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini Ege Üniversitesine bağlı fakülte ve yüksekokullarda yaz okuluna devam eden 250 öğrenci oluşturmıştır. Veriler anket formu kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde ki-kare önemlilik testi kullanılmıştır. Sonuç olarak, üniversite öğrencilerinde reçetesiz ilaç kullanma oranının yüksek olduğu ve kız öğrencilerde ağrılarını ilaç kullanmadan geçirme oranının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır.

### SUMMARY

*This descriptive study was carried out to investigate the drug usage of the university students. The sample of the study consist of 250 students attending to summer schools in Faculties and High Schools of Ege University. Questionnaire form was used in collecting of data. Datas were analyzed by using Chi-square importance test. As a result, it was determined that the rate of drug usage without prescription was high between university students and the rate of relieving their pain without drugs in the female students were more higher than male student.*

### GİRİS

Tedavi edici hizmetlerde önemli rol oynayan ilaçların kötü kullanımı, Dünya Sağlık Örgütü tarafından "Kabul edilebilir bir tıbbi gerekçe ile ilişkili olmadan, zaman zaman veya devamlı olarak asiri derecede ilaç kullanımı" olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde hasta sayısının fazla

olması nedeniyle tanı konulması ile ilgili güçlükler ya da gecikmeler, hastalardaki asiri ilaç alma isteği, hekime istenilen ilaçları yazdırma gibi değişik nedenlerle asiri ilaç tüketimi önemli bir sorun oluşturmaktadır (Tuğlular 1987). Gereksiz ve bilinçsiz ilaç kullanımı, tanı ve tedavide neden olan güçlüklerin yanı sıra maliyet açısından hem bireyi hem de kamuyu gereksiz masrafa sokmaktadır. Ülkemizde çok yaygın olan reçetesiz ilaç kullanımı bu konudaki sakıncaları daha da arttırmaktadır (Bodur ve ark. 1996).

Bazı ilaçların kötü kullanımı, bazen çok ciddi yan etkilere, alışkanlık ve tutku derecesinde bağımlılığa neden olur (Köknel 1978). Tıbbi olmayan şekilde özellikle bağımlılık oluşturan ilaçların kullanılması, o ilaca karşı bağımlılık meydana gelme riskini arttırmaktadır. Günümüzde bireyler, çevrenin önerisiyle ya da kendi kararıyla hekime danışmadan bağımlılık yapmayan diğer ilaçları (antibiyotikler, vitaminler, zayıflatıcı ilaçlar) kullanmaktadır. Bunun sonucu olarak toplumda birçok zehirlenmeler ya da ilaçlara karşı duyarlılıkta azalmalar görülmektedir (Dökmençi 1995). Reçetesiz ilaç kullanımının, semptomları gizleme ve hastalığın tanılmasını geciktirme ve diğer birçok sakıncaları da bulunmaktadır. İlaçların asiri derecede tüketilmesi ilaca bağlı istenmeyen etkileri de beraberinde getirir (Dipalma 1989, Fadiloğlu ve ark 1989, Tuğlular 1987, Meyers ve ark.1989). Basit bir yan etkiden öldürücü bir zehirlenmeye kadar gidebilen olaylara neden olabilen ilaçlar, bu kadar dikkatsizce ve sorumsuzca yazılmamalı ve kullanılmamalıdır. Ülkemizde en fazla antibiyotik, analjezik, antipiretiklerin ve psikotrop ilaçların tüketildiği bilinmektedir (Fadiloğlu ve ark. 1989).

Ankara'da 18 yaş üstü bireylerin ağrı kesici ilaç kullanımı konusunda yaptıkları bir çalışmada, bireylerin ağrı kesicileri en sık bas ağrısı durumunda kullandığı, en sık parasetamol türü ilaçları kullandıkları ve %57.8'inin reçetesiz ağrı kesici ilaç kullandığı saptanmıştır (Önder ve ark.2002). Evlerde fazla ilaçların bulunması da toplumdaki bireylerin reçetesiz ilaç kullanmalarına zemin hazırlayabilir. Konya'da yapılan bir çalışmada, evlerin %75'inde fazla ilaç bulunduğu ve ilaçlar arasında ilk sırayı analjezik ve antibiyotiklerin aldığı saptanmıştır (Bodur ve ark. 1996). Bireylerin ağrı deneyimleri ile ağrıları olduğunda buna yönelik yaklaşımlarının incelendiği bir çalışmada %56.2 oranı ile bas ağrısının birinci sırada yer aldığı ve eğitim düzeyi düşükçe komsu önerisi ile analjezik ilaç alma eğiliminin arttığı saptanmıştır (Aslan, Issever, Özyalçın,1997).

İlaçların ve diğer maddelerin gençler tarafından kullanılması önemli bir halk sağlığı sorunudur. Yapılan bir çalışmada, lise öğrencilerinde sürekli metamfetamin kullanma oranı %6.7, nonterapötik trankilizan kullanım oranı %11.4, steroid kullanımı %4 olarak bulun-

mustur (Schiffman, 2004). Sigara içen, alkol alan ve/veya ilaç alan gençlerin sağlık durumları, bu davranışlardan kaçınanlara göre daha kötüdür. İlaç ve madde kullanımı bilimsel ve davranışsal sorunlarla bağlantılıdır ve erken erişkinlik dönemlerinde solunumsal sorunlara yol açar. İlaç kullanan gençlerde depresyon, saldırgan davranış, intihar düşünceleri gelişebilir ve bunların birçoğu HIV ve diğer enfeksiyonlar açısından risk altındadırlar (Schiffman, 2004). Yaş ve sağlık bilgisi açısından belirli özelliklere sahip olan üniversite öğrencileri, mental sağlıklarını etkileyen ve psikoaktif ilaç kullanımına yol açan yoğun entelektüel çaba ve yüksek stres nedeniyle belirli risk faktörlerine maruz kalırlar (Cabrita 2004). Ülkemizde üniversite öğrencilerinin ilaçlara kolaylıkla ulaşabilmesi, öğrenciler arasında ilaçların bilinçsizce ve yanlış tüketilmesine yol açmaktadır. Yüksel ve ark.'nin, 1994 yılında Ankara'daki üniversitelerde öğrenim gören 1382 öğrenciyle yaptıkları bir çalışmada, öğrencilerin son bir yıl içinde trankilizan grubu ilaçları %6, sedatif türü ilaçları %4, opioid grubu ilaçları %5 oranında kullandıkları saptanmıştır (Yüksel ve ark. 1994). Yüksek öğrenimde alkol ve diğer ilaçların kullanımını önlemek amacıyla yapılan kapsamlı bir programın yürütülmesi sırasında, öğrencilerde partilerde ilaç alma isteginin ve akademik performansı düşük olduğunda ilacı bırakma sıklığının arttığı, ancak sonuçta bu programın kısa süreli ve sınırlı etkisi olduğu saptanmıştır (Licciardiane 2003). Kilise ile bağlantısı olan bir üniversite-tede madde kullanımının incelendiği bir çalışmada, öğrencilerin %46'sından daha azının yaşamında en az bir kez alkol aldığı, %28.5'inin sigara içtiği, %20'sinden azının marihuana kullandığı, ancak bu oranların ulusal bir kıyaslama grubundan nispeten anlamlı derecede düşük olduğu saptanmıştır (Hopkins et al 2004).

Çocuklarda ve gençlerde hemsirelik bakımının amaçları, madde kullanımına başlamayı ve bunun düzenli kullanıma veya bağımlılığa dönüşmesini önlemektir. İlaç ve madde kullanımına başlama ve sürdürme birçok faktöre bağlı olduğundan, bu nedenlere yönelik önleme stratejileri geliştirilmelidir. Toplumda gençlere hizmet veren hemsireler, ilaç kullanımı konusunda bireysel ve ailesel riskleri belirlemeli ve gerekli girişimlerde bulunmalıdır. Hemsireler, kendi toplumlarında mevcut önleme programlarını ve bunların maddi kaynaklarını bilmeli ve bu programların geliştirilmesine ve yürütülmesine katkıda bulunmalıdır (Schiffman, 2004).

Ülkemizde ekonomik sıkıntı, sosyal güvencenin olmaması nedeni ile sağlık kurumuna başvuramama, sağlık kurumuna başvuracak zaman bulamama, stres ve psikolojik sorunlar gibi nedenlerle üniversite öğrencilerinin ilaçları bilinçsizce ve yanlış tükettikleri gözlenmiştir.

Bu araştırma; üniversite öğrencilerinin ilaç kullanım durumlarını ve bunu etkileyen etmenleri incelemek amacıyla yapılmış olup araştırma sonuçlarının, üniversite öğrencilerinde yanlış ilaç kullanımının nedenlerinin saptanarak bunların önlenmesine yönelik girişimlere temel oluşturacağı düşünülmektedir.

### **GEREÇ VE YÖNTEM**

Bu çalışma; üniversite öğrencilerinin ilaç kullanım durumlarını ve ilaç kullanımlarını etkileyen etmenleri incelemek amacıyla yapılmış tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini, Ege Üniversitesi'ne bağlı Fakülte/Yüksekokulların yaz okullarına kayıt yaptıran 1895 öğrenci, örneklemini ise olasılıklı örnekleme yöntemlerinden büyüklüğe orantılı olasılık örnekleme yöntemi kullanılarak seçilen 250 öğrenci oluşturmuştur (Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu 1998).

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından ilgili literatür ışığında geliştirilmiş anket formu kullanılmıştır. Veriler 26.08.2002-19.09.2002 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmaya başlanmadan önce çalışmanın yürütüleceği kurumlardan izin alınmış ve çalışma hakkında ön bilgi sunulmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin aydınlatılmış onamları alınmıştır.

Öğrencilerin devam ettiği fakülte, sınıfı, cinsiyeti, yaşı, en uzun süre yaşadıkları yer, barındıkları yer, gelir-gider durumu, bağlı oldukları sosyal güvenlik kurumu, ailesinde sağlık mesleğinde çalışan kimse bulunması bu araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturmaktadır. Araştırmanın bağımlı değişkenlerini ise; stres yaşandığında ilaç kullanma, ilaçların prospektüslerini okuma, ilacın kesilmesine karar verme biçimi, hekim önerisi dışında antibiyotik ve analjezik türü ilaç kullanma, grip-nezle-kirginlik durumlarında yapılan uygulamalar, ağrıyı ilaç kullanmadan geçirmeye çalışma oluşturmaktadır. Verilerinin analizinde ki-kare önemlilik testi kullanılmıştır.

### **BULGULAR VE TARTISMA**

Araştırmaya katılan öğrencilerin %25.2'si Hemsirelik Yüksekokulu'nda, %20'si Ziraat Fakültesinde, %18.8'i Fen Fakültesinde, %8'i Su Ürünleri Fakültesinde, %7.2'si Eğitim Fakültesinde öğrencidir, %6.4'ü 1. sınıf, %30.8'i 2. sınıf, %32.4'ü 3. sınıf, %30.4'ü 4. sınıf öğrencisidir, %20'si 21, %27.6'si 22, %19.6'si 23, %34.4'ü 23 ve daha yukarı yastadır. Örneklemin yarısından fazlasını (%69.6) kız öğrenciler oluşturmuştur.

Öğrencilerin %59.6'sinin en uzun süre ilde yaşadığı, %37.2'sinin ailesiyle birlikte kaldığı, %31.6'sinin aylık harcama miktarının 80-120 milyon TL. olduğu, %27.2'sinin ailesinde sağlık mesleğinde çalışan kimse bulunduğu, %40.8'inin bağlı olduğu sosyal güvenlik kurumunun SSK olduğu belirlenmiştir.

WHO tarafından tanımlandığı gibi, ilaç kullanım özelliklerinin belirlenmesi, bir toplumdaki baslıca sorunları ve kendi tedavi edici kaynakları nasıl değerlendirdiklerini belirlemede önemli bir araçtır. Lisbon üniversitesinde okuyan 1147 öğrenci ile yapılan bir çalışmada, psikoaktif ilaç kullanımının yaş grubu ve genel sağlık durumu göz önüne alındığında beklenenden daha yüksek olduğu, öğrencilerin %7.9'unun son 15 gün içinde psikoaktif ilaç aldığı, yoğun stres altında olanlarda bu oranın (%15.5) daha yüksek olduğu, %12.8'inin reçetesiz olarak psikoaktif ilaç aldığı saptanmıştır (Cabrita at all 2004). James Madison Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmada, öğrencilerin %57'si alkol ve diğer ilaçları kullanan bir akrabası olduğunu, %30'u kampüsteki sosyal atmosferin yasadışı ilaç kullanımını teşvik ettiğini belirtmiştir (Syre, Martino-Mccalister, Vanada 1997).

Öğrencilerin %0.6'si alkol bağımlisi olduklarını belirtmiştir. Öğrencilerin %14'ünün kronik bir hastalık nedeniyle sürekli ilaç kullandığı, %80.8'inin ilaç kullanmadan önce prospektüsünü okuduğu, %92'sinin hekim tarafından önerilen ilaçları önerilen dozda ve sürede aldığı, %35.6'sinin hekim tarafından önerilen ilacı yakınmaları sona erdiğinde, %44.8'inin hekiminin önerisine uygun zamanda alimini sonlandırdıkları bulunmuştur.

Öğrencilerin %51.6'si son bir ay içinde ilaç kullanmışlardır. Son bir ay içinde ilaç kullanan öğrencilerin % 55.8'inin bu ilacı hekimin önerisiyle, % 44.2'sinin ise reçetesiz olarak kullandıkları saptanmıştır. Bu sonuç; öğrencilerde reçetesiz ilaç kullanımının yüksek olduğunu göstermektedir. Üniversite öğrencilerinde yapılan bir çalışmada, öğrencilerin %66.3'ünün reçetesiz ilaç kullandıkları saptanmıştır (Avsaroglu ve ark 2003). Ankara'da 18 yaş üstü bireylerin ağrı kesici ilaç kullanımı konusunda yapılan bir çalışmada, ağrı kesicilerin en sık bas ağrısı durumunda kullanıldığı, en sık parasetamol türü ilaçların kullanıldığı, bireylerin %57.8'inin reçetesiz ağrı kesici ilaç kullandığı saptanmıştır (Önder ve ark.2002). Arastırmanın sonuçları, Avsaroglu ark. ile Önder ve ark.'nin çalışma sonuçlarını desteklemektedir.

Hekim önerisi olmaksızın rastgele kullanılan ilaçların bireylere zarar verdiği bilinen bir gerçektir. Öğrencilerin %45.5'i genellikle bas ağrısı, %16.3'ü grip, %14.7'si menstruasyon, %10'u mide yanması yakınması olduğunda reçetesiz ilaç kullandıklarını belirtmişlerdir. Bireylerin

agri deneyimleri ile bunlara yönelik yaklasimlarinin incelendigi bir çalismada, %56.2 orani ile bas agrisinin birinci sirada yer aldigi ve egi-  
tim düzeyi düstükçe komsu önerisi ile analjezik ilaç alma egiliminin  
arttigi saptanmistir (Aslan ve ark. 1997).

Öğrencilerin %18.4'ünün reçetesiz olarak antibiyotik, %8.4'ünün  
sedatif ve %86.8'inin analjezik türü ilaç kullandiklari, en sik parase-  
tamol (%35.4) türü analjezik ilaç kullandiklari saptanmistir. Üniversite  
öğrencilerinde yapılan bir çalismada, öğrencilerin reçetesiz olarak en  
fazla analjezik türde ilaçlar kullandiklari saptanmistir (Avsaroglu ve ark  
2003). Üniversitelerde öğrenim gören 1382 öğrenciyle yapılan bir  
çalismada, öğrencilerin son bir yıl içinde trankilizan grubu ilaçlari %6,  
sedatif türü ilaçlari %4, opioid grubu ilaçlari %5 oranında kullandiklari  
saptanmistir (Yüksel ve ark. 1994). Arastirmanin sonuçlari, Avsaroglu  
ve ark. ile Yüksel ve ark.'nin çalisma sonuçlarini desteklemektedir.

Öğrencilerin %45'inin yasamlari boyunca en sik bas agrisi,  
%15.3'ünün menstruasyon nedeniyle karin agrisi ve %12'sinin mide  
agrisi yasadiklari saptanmistir. Bireylerin agri deneyimleri ile bunlara  
yönelik yaklasimlarinin incelendigi bir çalismada %56.2 orani ile bas  
agrisinin birinci sirada yer aldigi ve egi-  
tim düzeyi düstükçe komsu önerisi ile analjezik ilaç alma egiliminin arttigi saptanmistir (Aslan ve  
ark. 1997). Arastirmanin sonuçlari, Aslan ve ark.'nin çalisma sonuç-  
larini desteklemektedir. Öğrencilerin %37.6'sinin zaman yoklugu,  
%14'ünün ekonomik nedenle, %12.4'ünün ders yogunlugu nedeniyle  
zaman bulamama, %6.4'ünün ise daha önce kullandigi bir ilaç oldugu  
için reçetesiz ilaç kullandiklari belirlenmistir. Yapilan bir çalismada,  
üniversite öğrencilerinin %5.3'ünün sosyal güvence ve maddi sorunlar,  
%17.7'sinin zaman yoklugu nedeniyle reçetesiz ilaç kullandiklarini  
belirtmislerdir (Avsaroglu ve ark. 1994). Çalisma sonuçlari, Avsaroglu ve  
ark.'nin çalisma sonuçlarini destekler niteliktedir.

Öğrencilerin devam ettikleri fakülte ile stres yasandiginda ilaç kul-  
lanma ( $x^2=3.24$ , S.D.=5,  $p>0.05$ ), kullandiklari ilacin kesilmesine karar  
verme biçimi ( $x^2=1.92$ , S.D.=15,  $p>0.05$ ), hekim önerisi disinda analjezik  
ilaç kullanma ( $x^2=1.96$ , S.D.=5,  $p>0.05$ ) ve grip-nezle-kirginlik durum-  
larinda yapılan uygulamalar ( $x^2=1.87$ , S.D.=25,  $p>0.05$ ) arasinda istatis-  
tiksel olarak anlamlı bir iliski olmadigi saptanmistir.

Öğrencilerin devam ettikleri fakülte ile kullandiklari ilaçlarin pros-  
pektüslerini okuma ve agriyi ilaç kullanmadan geçirmeye çalisma ara-  
sinda istatistiksel olarak anlamlı bir iliski oldugu, Hemsirelik Yüksek-  
okulu ve Fen Fakültesi'nde okuyan öğrencilerde ilaçlarin prospektüs-  
lerini okuma orani ( $x^2=27.82$ , S.D.= 5,  $p<0.05$ ) ile agriyi ilaç kullanma-  
dan geçirmeye çalisma oranininin ( $x^2 =29.78$ , S.D.=5,  $p< 0.05$ ) daha

yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuç; Hemşirelik Yüksekokulu'nda bu konuda ve Fen Fakültesi'nde özellikle Kimya Bölümü'nde okuyan öğrencilerin kimyasal maddelerin kullanım alanları konusunda eğitimlerine, bu eğitimler sonucunda ilaçlar konusunda daha dikkatli olmalarına bağlanabilir.

Öğrencilerin devam ettikleri fakülte ile hekim önerisi dışında antibiyotik türü ilaç kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ve Mühendislik ve Ziraat Fakültesi'nde okuyan öğrencilerde hekim önerisi dışında antibiyotik türü ilaç kullanma oranının yüksek olduğu saptanmıştır. ( $\chi^2=19.82$ , S.D.= 5,  $p<0.05$ ).

Öğrencilerin %18.8'inin stres durumunda ilaç kullandığı saptanmıştır. Öğrencilerin devam ettikleri sınıf ile stres yaşandığında ilaç kullanma ( $\chi^2=8.76$ , S.D.=3,  $p>0.05$ ), hekim önerisi dışında antibiyotik ( $\chi^2=3.51$ , S.D.=3,  $p>0.05$ ) ve analjezik ( $\chi^2=1.85$ , S.D.=3,  $p>0.05$ ) türü ilaç kullanma ve ağrıyı ilaç kullanmadan geçirmeye çalışma ( $\chi^2=3.84$ , S.D.=3,  $p>0.05$ ) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır.

Öğrencilerin cinsiyeti ile stres yaşandığında ilaç kullanma ( $\chi^2=0.2$ , S.D.=1,  $p>0.05$ ), hekim önerisi dışında antibiyotik ( $\chi^2=3.12$ , S.D.=1,  $p>0.05$ ), ve analjezik ilaç kullanma ( $\chi^2=0.15$ , S.D.=1,  $p>0.05$ ) ve grip-nezle-kirginlik durumlarında yapılan uygulamalar ( $\chi^2=7.07$ , S.D.=5,  $p>0.05$ ) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır.

**Tablo 1.** Öğrencilerin Cinsiyetleri ile Ağrıyı İlaç Kullanmadan Geçirmeye Çalışma Durumları Arasındaki İlişkinin Dağılımı

CINSİYET	AĞRIYI İLAÇ KULLANMADAN GEÇİRMEMEYE				TOPLAM
	Çalışan		Çalışmayan		
	Sayı	%	Sayı	%	
<b>Kız</b>	129	74.1	45	25.9	174
<b>Erkek</b>	38	50.0	38	50.0	76
<b>TOPLAM</b>	167	66.8	83	33.2	250

$\chi^2 = 13.897$ , S.D.=1,  $p<0.05$

Kız öğrencilerin %74.1'i ve erkek öğrencilerin ise %50'si yaşadıkları ağrıyı ilaç kullanmadan geçirmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir (Tablo 1). Yapılan analizde öğrencilerin cinsiyeti ile yaşadıkları ağrıyı ilaç kullanmadan geçirmeye çalışma arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve kız öğrencilerde ağrılarını ilaç kullanmadan geçirmeye çalışma oranının daha yüksek olduğu bulunmuştur ( $\chi^2=13.897$ , S.D.=1,  $p<0.05$ ). Bu sonuç; araştırmada kız öğrencilerin fazla olmasına, kız öğrencilerin özellikle menstruasyon nedeni ile daha sık ağrı yaşamalarına ve bu yüzden ağrı ile baş etmek için çeşitli yöntemler geliştirmelerine bağlanabilir.

Öğrencilerin yasi, en uzun süre yasadıkları yer, barındıkları yer, aylık gider durumu ve ailesinde sağlık mesleğinde çalışan kimse bulunması ile stres yaşandığında ilaç kullanma, hekim önerisi dışında antibiyotik türü ilaç kullanma ve ağrıyı ilaç kullanmadan geçirmeye çalışma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır ( $p>0.05$ ).

Öğrencilerin bağlı oldukları sosyal güvenlik kurumu ile hekim önerisi dışında antibiyotik ve analjezik ilaç kullanma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ve üniversite tarafından sağlık hizmetlerinin sunulduğu Mediko-sosyal hizmet birimlerinden sağlık hizmeti alan öğrencilerde hekim önerisi dışında antibiyotik (%27.8) ( $\chi^2=3.872$ , S.D.=5,  $p<0.05$ ) ve analjezik (%100) türü ilaç kullanma oranının daha yüksek olduğu belirlenmiştir ( $\chi^2=20.25$ , S.D.=5,  $p<0.05$ ).

Öğrencilerin kronik hastalık nedeniyle ilaç kullanma durumu ile hekim önerisi dışında antibiyotik ( $\chi^2=0.53$ , S.D.=1,  $p>0.05$ ) ve analjezik ( $\chi^2=0.04$ , S.D.=1,  $p>0.05$ ) ilaç kullanma ve grip-nezle-kirginlik durumlarında yapılan uygulamalar ( $\chi^2=2.76$ , S.D.=5,  $p>0.05$ ) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır.

**Tablo 2.** Öğrencilerin Kronik Hastalığa Bağlı Sürekli İlaç Kullanımları ile Stres Yaşadıklarında İlaç Kullanımları Arasındaki İlişkinin Dağılımı

KRONİK HASTALIK NEDENİYLE SÜREKLİ İLAÇ	STRES YASANDIĞINDA İLAÇ				TOPLAM
	Kullanan		Kullanmayan		
	Sayı	%	Sayı	%	
<b>Kullanan</b>	13	37.1	22	62.9	35
<b>Kullanmayan</b>	34	15.8	181	84.2	215
<b>TOPLAM</b>	47	18.8	203	81.2	250

$\chi^2=8.970$ , S.D.=1,  $p<0.05$

Kronik hastalık nedeniyle ilaç kullanan öğrencilerin %37.1'i kullanmayanların ise %15.8'i stres durumunda ilaç kullandıklarını belirtmişlerdir (Tablo 2). Yapılan analizde bu farkın önemli olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak kronik hastalık nedeniyle ilaç kullanan öğrencilerin kullanmayanlara göre stres durumunda yaklaşık 2.5 kat fazla ilaç kullandıkları bulunmuştur. Bu sonuç; kronik hastalığın strese yol açmasına ve dolaylı olarak ilaç alimini arttırmasına bağlanabilir ( $\chi^2=8.970$ , S.D.=1,  $p<0.05$ ).

## SONUÇLAR

Bu araştırmada genel olarak aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

-Öğrencilerin %51.6'sinin son bir ay içinde ilaç kullandıkları, son bir ay içinde ilaç kullanan öğrencilerin %55.8'inin bu ilacı hekimin önerisiyle, %44.2'sinin ise reçetesiz olarak kullandıkları saptanmıştır.



-Kiz öğrencilerde (%74.1) agrilarini ilaç kullanmadan geçirmeye çalisma oraninin erkeklere (%50) göre daha yüksek olduğu bulunmustur.

-Kronik hastalik nedeniyle ilaç kullanan öğrencilerin (%37.1) kullanmayanlara (%15.8) göre stres durumunda yaklasik 2.5 kat fazla ilaç kullandiklari bulunmustur.

-Üniversite tarafından saglik hizmetlerinin sunulduğu Mediko-sosyal hizmet birimlerinden saglik hizmeti alan öğrencilerde hekim önerisi disinda antibiyotik (%27.8) ve analjezik (%100) türü ilaç kullanma oraninin daha yüksek olduğu belirlenmistir

Sonuç olarak; Ege Üniversitesi'ne bagli Fakülte/Yüksekokullarda öğrenim gören öğrencilerde reçetesiz ilaç kullanım oraninin yüksek olduğu ve bu konuda eğitime gereksinimleri olduğu görüsüne varilmistir.

### **ÖNERILER**

Bu arastirmadan ede edilen sonuçlara göre;

1. Öğrencilerin reçetesiz ilaç kullanımının zararları konusunda eğitim programları düzenlenerek eğitilmesi,
2. Kiz ve erkek öğrencilere birlikte saglığın sürdürülmesi ve korunması kapsamında eğitim verilmesi,
3. Derslerine yeterince devam edebilmesi ve saglik hizmetlerine kolayca ulaşabilmesi için saglik hizmetlerinin sunumunda öğrencilere kolaylıkların sağlanması ve sosyal güvenlik kurumları ile Mediko arasin-da var olan anlaşmaların öğrencilere duyurulması,
4. Toplumdaki bireylerin eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve bazı ilaçların özellikle antibiyotiklerin reçetesiz kullanımının sakıncaları konusunda bilgilendirilmesi
5. İlaç kullanım alışkanlığının aile içinde geliştiği ve bireylerin kültürel yapıları ile bağlantılı olabileceği düşünülerek ebeveynlerin özellikle annelerin reçetesiz ilaç kullanımının zararları konusunda eğitilmesi,
6. Konu ile ilgili saglik eğitimi verebilmeleri için, Mediko-Sosyal merkezlerde çalışan ve üniversite öğrencisine saglik hizmeti veren hemşirelere yönelik sürekli hizmet içi eğitim programları düzenlenmesi önerilmektedir.

## KAYNAKLAR

1. Aslan EF Issever H, Özyalçın S, Isik E, (1997). Agri Ile Basetmede Bireysel Yaklasim ve Toplumsal Egilim. Türk Algoloji Dergisi, 9: 4, 11-16.
2. Avsaroglu F H, Ahun E, Bostan Z ve ark, (2003). Üniversite Öğrencileri Arasinda Reçetesiz İlaç Kullanimi. Öğrenci Sağlık Dergisi, 1: 1, 11-13.
3. Bodur S, Güler S, Demireli O, Dogan N, (1996). Konyadaki evlerde fazla ilaçlar üzerine bir çalışma İlaç ve tedavi dergisi, 9: 10, 619-622.
4. Cabrita J, Ferreira H, Iglesias P at all, (2004). Patterns and Determinants of psychoactive Drug Use in Lisbon University Student - a Population - based Study. Pharm World Sci, 26, 79-82.
5. Dipalma J R, (1989). Temel Tıp Farmakolojisi. Basic Pharmacology In Medicine, Nobel Tıp Kitapevi, Çevirenler:Prof.Dr.Alaeddin Akcasu,Prof.Dr. Zeki Öziner, Prof.Dr. Esat Eskazan, Istanbul,(Sf:27-51, 117-142, 174, 202-217, 235-244).
6. Dökmenci I, (1995). Farmakoloji - Kısaltılmış Temel Bilgiler. Saray Tıp Kitaevi, 191-266.
7. Fadiloglu Ç, Yilmaz D, Yürekli A, (1989). Toplumda Analjezik,Antibiyotik Ve Trankilizan Grubu İlaçların Kullanımlarının Ve Bu Konudaki Bilgilerinin Saptanması, Ege Üniversitesi HYO Dergisi, 5: 1,1-10.
8. HopkinsG L, Freiner, M C, Babikian T at all, (2004). Substance Use Among Students Attending a Christian University That Strictly Prohibits the Use of Substances. Journal of Research on Christian Education, 13: 1, 23-29.
9. Köknel Ö, (1978). İlaç Bağımlılığı Ve İlaçların Kötü Kullanımı.Toplum Ve Hekim,TBB Yayın Organi, Sayı 8,Agustos, 50-57).
10. Licciardiane JC, (2003). Outcome of a Federally Funded Program For Alcohol and Other Drug Prevention in Higher Education. The Americal Journal of Drug and Alcohol Abuse, 29: 4, 803.
11. Meyers HF, Jawetz E, Goldfien A, (1989). Medikal Farmakoloji, Çeviren:Dr.Orhan Hulusi Balkan, 46-453.
12. Önder E, Koçia O, Öztürk S, (2002). Yunus Emre sağlık ocagi bölgesinde yasayan 18 yas ve üstü bireylerin agri kesici kullanimi ve bu konudaki bilgilerin saptanması” Httpp://www. Thb. Hacettepe edu. Tr/2002/20021.shtml 19.08.2002
13. Schiffman RF, (2004). Drug and Substance Use in Adolescents. The American Journal of Maternal/Child Nursing, 29: 1, 21-27.
14. Sümbüloglu K, Sümbüloglu V, (1998). Biyoistatistik, 8. baski, Sahin Matbaasi, Ankara, 249.
15. Syre TR, Martino-Mccalister JM, Vanada LM, (1997). Alcohol and Other Drug Use at a University In The Southeastern United States: Survey Findings and Implications. College Student Journal, 31, September, 373-381.
16. Tuğlular I, (1987). Gereksiz İlaç Kullanimi Ve Toplum Sağligi.Çagdas Hekim-Tabip Odasi Dergisi, 6:2, 10-16.
17. Yüksel N, Dereboy C, Çifter I, (1994). Üniversite öğrencileri arasında madde kullanimi, Türk Psikiyatri Dergisi, 5: 4, 283-286.